

EPIDÉMIE A ZDRAVOTNÍCKA STAROSTLIVOSŤ NA SPIŠI

Poprad 2021

Epidémie

- ▣ Epidémia je náhly a hromadný výskyt a šírenie infekčných a iných chorôb v určitom mieste a čase.

Najväčšie pandémie v dejinách:

- ▣ **1347- 1352 – Čierna smrť**. Epidémia moru rozšírená po celej Európe, odhaduje sa že zomrelo asi 25 miliónov ľudí, čo bola tretina vtedajšieho európskeho obyvateľstva.
- ▣ **1520 - Svetové kiahne**
- ▣ **1665 - 1666 - Veľký londýnsky mor**
- ▣ **1885 - Tretí mor**
- ▣ **1889 - 1895 - Ruská chrípka**
- ▣ **1918 - 1920 - Španielska chrípka** – celosvetové rozšírenie, 500 miliónov chorých, 20 až 50 miliónov obetí (50 miliónov podľa *Nature*, Vol 429, 27. mája 2004).
- ▣ **1939 - 1943 - Škvrnitý týfus**

- ▣ 1957 - 1958 - Ázijská chrípka 1 milión obetí.
- ▣ 1968 - 1970 - Hongkongská chrípka
- ▣ 1980 - dodnes – AIDS
- ▣ 1996 - dodnes - Vtáčia chrípka
- ▣ 2002 - 2004 – SARS
- ▣ 2003 – HIV – celosvetové rozšírenie, 20 miliónov obetí, 40 miliónov infikovaných (do konca roka 2003).
- ▣ 2008 - 2010 - Mexická (prasacia) chrípka
- ▣ 2014 - dodnes – Ebola
- ▣ 2012 - dodnes – MERS
- ▣ 2018 - dodnes - Žltá zimnica
- ▣ 2018 - dodnes – Cholera
- ▣ 2019 - COVID-19

Epidémia na Spiši

Mor

- ▣ infekčná choroba vyvolávaná baktériou *Yersinia pestis*; známa presnejšie ako bubonický mor (žľazový mor, čierny mor), resp. v špeciálnej forme ako pľúcny mor (morová pneumónia)
- ▣ epidémia – pravdepodobne epidémia pľúcneho moru – v Európe v 14. storočí, synonymum: čierna smrť
- ▣ prenesene a v minulosti: akákoľvek epidemická choroba vôbec
- ▣ prenesene: „smrteľná“ pohroma
- ▣ - pod názvom mor sa skrývalo množstvo nákazlivých nemocí
- ▣ - liečba spočívala na empirických základoch a bola spojená s mnohými cirkevnými obradmi

1241 – mor – sprievodca tatárskeho vojska

1312 – 1315 – mor – „bolo také veľké umieranie, že živí sotva mohli mŕtvych pochovávať

1419 – mor

1453 – mor spojený so zemetrasením

1544 – 1545 mor – následok zničenia úrody kobyľkami - v Kežmarku zomrelo 1400 osôb, v Levoči 800, v Spišskej Novej Vsi viac ako 600

1563 – mor v Ľubici

1568 – mor

1577 – mor v Spišských Vlachoch, Spišskom Podhradí, Spišskej Novej Vsi a v Levoči

1599 – 1600 – mor na ktorý zomreli viacerí evanjelickí kňazi

1622 – mor – hladový rok. V Levoči zomrelo 1668, v Kežmarku 880, v Spišskej Belej 175 osôb.

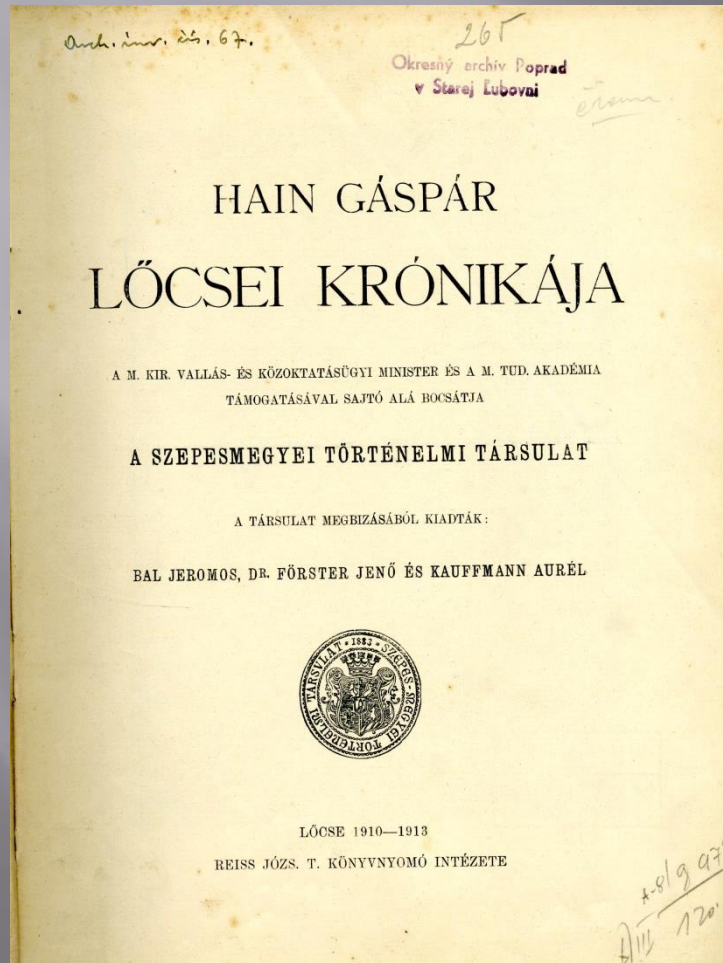
1645 – 1646 mor, ktorý doniesli do Levoče vojaci. Zomrelo 2214 osôb. V Kežmarku sa rozširoval prostredníctvom Bohoslužieb. Pochovaných bolo 212 osôb. V Podolínci v tomto roku a v roku 1664 spolu zomrelo 1500 osôb.

1679 – mor – V Spišskej Belej zomrelo 418 osôb, v Spišskom Podhradí 1500 v Levoči 400.

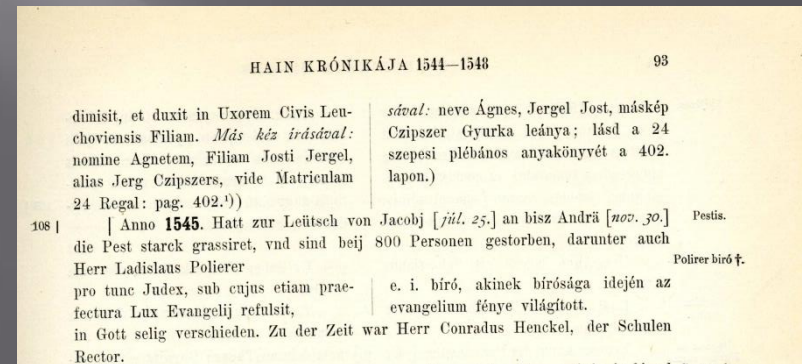
1709 – 1712 – mor – následok občianskej vojny za Rákociho povstania. V rokoch 1710 – 1711 na Spiši bolo 40 000 obetí. V Kežmarku zomreli skoro všetci funkcionári mesta a ich rodiny, keďže boli hlavnými vykonávateľmi protimorových nariadení. Podolínčania vyhnaní 24 nakazených osôb do lesa, napriek tomu tu zomrelo 974 osôb. Zomrelých pochovávali tam, kde zomreli.

1739 – mor nadväzoval na veľkú neúrodu v roku 1738.

Kronika Gašpara Haina z Levoče

ZÁZNAM O MORE Z ROKU 1545, KEDY V LEVOČI ZOMRELO 800 OSÔB

Cholera

- ▣ - nebezpečná hnačková infekčná choroba, ktorej pôvodcom je gramnegatívna baktéria *Vibrio cholerae*.
- ▣ Ochorenie bolo prvýkrát vedecky opísané v 16. storočí portugalským lekárom Garciom de Orta. K ďalším vedcom s najväčším podielom na boji s touto chorobou, patrili John Snow, ktorý v roku 1854 prišiel na súvislosť medzi cholerou a pitnou vodou a Robert Koch, ktorý identifikoval *Vibrio cholerae* ako mikroorganizmus, ktorý je príčinou choroby. Baktériu však ako prvý izoloval 30 rokov pred Kochom taliansky anatóm Filippo Pacini.

Cholera na Spiši 1831

- ▣ – cholera- začala sa šíriť z Haliče a z Ukrajiny, pôvod mala v Indii
- ▣ **Opatrenia:**
- ▣ - postavený vojenský kordón na hraniciach s Poľskom
- ▣ - vojaci medzi obcami
- ▣ - vydávanie vyhlášok nadriadených orgánov o opatreniach proti šíreniu nákazy
- ▣ - pokyny na dodržiavanie hygieny a dezinfekcia
- ▣ - pokyny pre správcov krajov, ktorí museli zabezpečiť absolútnu karanténu
- ▣ - v prípade rozšírenia choroby museli byť utracované domáce zvieratá
- ▣ - hroby sa nesmeli otvárať aspoň 50 rokov
- ▣ - mŕtvoly boli oblievané chlórovým vápnom a ich šaty a osobné veci spálené, pochovávané bez ceremónií
- ▣ - podozriví zo šírenia nákazy boli Židia a Rómovia

- ❑ Cholera si na Spiši nevyžiadala toľko obetí, ako v predchádzajúcich rokoch.
- ❑ Ľubica 240, Veľká Lomnica 48, Spišská Belá 85, Spišská Stará Ves 72, Matiašovce 58 atď.
- ❑ Následkom cholery vzniklo v júli a v auguste 1831 najväčšie povstanie poddaných na Slovensku – Východoslovenské roľnícke povstanie (iné názvy: **cholerové povstanie**, **sedliacke povstanie**) v Zemplínskej, Abovskej, Šarišskej a Spišskej župe. Do povstania sa zapojilo viac ako 150 obcí. Povstania sa aktívne zúčastnilo vyše 40 000 povstalcov. Po jeho potlačení bolo popravených 43 povstalcov a 349 dostalo telesné tresty.
- ❑ Cholera sa na Spiši vyskytla viackrát. Okrem roku 1831 bola väčšia epidémia aj v rokoch 1855 – 1856.

Modlitba v čase cholery

Modlitba w čas Cholery.

Bože! v prchlivosti tvoj nekarhaj nás; ani v hneve tvem nás netrestaj. Smiluj se nad nami Bane, nebo sme nemocni. Uzdav nás Bane, nebo naše kosti su strapene, a naša duša je zamutená velice. Bože jak dlugo nás ešte trestat budeš? - zdalij na veky sa hnevati budeš? Obrat sa k nám Bane, a vítahni naše duše ze sužena. - Uzdav nás pre tvoje milosedenstvo. Vješ Bane! ze není tvrtveho, který bi na Teba pamatlivim bol; a v hrote žeden Teba chvalit nebude. - ale živi, živi Teba slaviti, a vichorovat budeme. Bohlád Bane aj na tvoj chrám, že bez ctitelou zastava prazdny, nebo smrt chvace nás. - Ach jak velice pracujeme v kvileni našom, zmivame kazdu noc slzami luzka naše, a postele naše placom pojevame, nebo sa nás velice dotkla rukaj tvoja. - Oci naše vselkje su zmittené od placi. - Bohlád Bane jak sme bjedni zostali, krcíme sa, a celi den zamuteni chodime. - Nepravosti naše shanuli sa na našu hlavu, a jako jázmo obližuju nás. - Ale Bože ti si reknul skrze proroka: že v kterukolvek hodinu, ku tobe obrati sa hrješník odpustiš jemu nepravosti, a na milost prijmeš. - Aj hle vyznávame naše nepravosti, byjeme naše hejéjne prsa, a míslime, jako bi sme mohli za převedle hrjechi dost učinit. - Ti Bože! vidíš naše žádosti, a žal nás je vjši před oblicajom našim. Bozoruj Bože je sme prach, a blato, tvoje stvoreni v hrjechach počatno, že Ti nemá žalibéna keď bi kinulo tve stvoreni. Sveto netrestaj nás podle našich zlosti, ale podle tvocho velikeho milosedenstvi smiluj sa nad nami. - Neopustaj nás vericich tvojich, ale zpomni na lásku otcovsku tvoju, kterou nás k sobe přitahujes,

a pre tuto veliku lásku tvoju, prispej nám ku spomoženiu. - Oblachti tou rukou nad nami, buď sam spasitelnim lekarom, nebo není lekarstvi u lidí. - Dvrat strašlivu choleru, a zakaj; abí nás už více a dálej nedusila, pre rani šina tvocho Dána našeho Ježíše Krista, a otčovani blahoslavenej Panní Marii Amen.

Prvé záznamy o cholere v knihe obežníkov v Hranovnici

Salomon Krichase
Dana prvom na vednosť, že nemocný Evaculus Compegiatis je u nás
Quarantovana, na ktorú ja prítomní sô občan, peraze loží,
holiculac firo, a je občanova lo ktoruťu na moj domi,
fil pínat mak, nej se uplaga kři: Krichas ha hato kromi
peraze se poloma dostal, nebo stori bolub oblingakia praga
nepřinef, takomenu man Cechia popřim - spějicisti pena,
gři, aby nigata mltá vedla přize Boharickla fide pojipjal
nef sa. Sij u Bionerfley z Mj. Hranovana 1831.

Salomon Krichase
Dana prvom na vednosť, že nemocný Evaculus Compegiatis je u nás
Quarantovana, na ktorú ja prítomní sô občan, peraze loží,
holiculac firo, a je občanova lo ktoruťu na moj domi,
fil pínat mak, nej se uplaga kři: Krichas ha hato kromi
peraze se poloma dostal, nebo stori bolub oblingakia praga
nepřinef, takomenu man Cechia popřim - spějicisti pena,
gři, aby nigata mltá vedla přize Boharickla fide pojipjal
nef sa. Sij u Bionerfley z Mj. Hranovana 1831.

Pokyny v boji proti cholere

Ad Nrum 14151. A.

Poučení,

podle kterého se zprávcové fragiů a osad v tom pří-
padě chovati mají, kdyby východní uplavice (Chole-
ra) dychškolita, aneb giná nářazlivá nemoc v blízkosti
panovala, anebo i v gegiđ mjestě přebývánj znikla.

I. Wšobecná poznamenánj o morových ne-
mocech a východnj uplavici. §. 1.—5.	III. Pravidla, která se při stáčeném zni-
tu a vypuzenij východnj cholery a
giných nemocim zachovávatj mají §.
8.—16.
II. Popsnj prostředků, kterými vnějšnj cho-
lery a giných nemocim přezájeno bývá.
§. 6.—7.	IV. Odprávenj zdatých před východnj
cholera a ginými morcovými nemocimi
§. 17.—22.

I.

Wšobecná poznamenánj o morových nemocich a o východnj
uplavici čili cholere.

§. 1.

Když nebezpečná, rychle se rozširující, vřšňj počtu nemujících, obvyklé
při nedostatečnj lékařské pomoci, umřengující nemoc, mezi mnoha u nás požívaná bý-
vá, k nimto patříčej obvyklé w východnj a p l'avici (Cholera orientalis),
která w východnj Indii pozvykla a na tak nebezpečnu se proměnila, se v teplech
fragiích wšestě množšuj stěžila a uměřila, před některim časem z ostrovní
fragi do Xofšých smj přenesena byla a až tu bráncem švédského království (Gallier) se
rozšířila.

Předě wšobecně lékařů gegj východnj cholery od té uplavice čili békavky
která w našj wlašj mjestě, obvyklé se počátku gegne romage, a od té, která uin-
wijnim švédských peřimů a náopů, rychlím vřššengujícím a ginim vřššengujícím
šběnı bývá, aneb i ginim nemocim se přezavřšingje, decia 1831. a. Ona gegj
nemoc wšobššim povaby, která se w našj wlašj a giných fragiích mjrnebo robněj
mřjy šuma od šče neuvymunge, ale w horancích armjch žplotně, jen tak tu nám přiz-
chj, gegj gegj nářazlivá moc a hmotu šře šče aneb mřjota, šře čedı aneb roš-
ličnj towar doneřena bývá. Tato nemoc šče nem tak nářazlivá gegj netovau šim-
nice, bneřta a giné nemoci, postud wřšššim šupně nedošle, anebo šče šře přjzınıwé
školobogčnjčnj něco z pradřeti řwé arerj, gat něle ale šče šteri i šim po-
wubı šefama, řıká se nářazlivou, nebo w šče šim w nemocim řıe brenj geb a
nářazlivou materij rovinunge, která w giných obvykléřte f romu nářazlivıř mágıch
řıch podobnan nemoc wřwunge. Při menšim šumı šře povaby řıe cholery, gegj
žplotně našejm šice méně geđewaré a uemıwıř, řıe šen řıabıř, řıe še obwengıř,
epıřřıřta a ginim wřššenguj čedıwé, w neřšjch, wřššjch přjzıřřıch přezewengıř řı-

Obete cholery – lekári a lekárnici

NA CHOLERU V ROKU 1855 ZOMRELI
BUDÚCEMU LEKÁRNIKOVÍ
AURELOVI VILIAMOVI SCHERFELOVI:

- mestský chirurg, matkin otec

Jakub Maléter

(*18. 6. 1782 - †23. 10. 1855)

- lekár, matkin brat

Gustáv Viliam Maléter

(*18. 9. 1814 – †15. 9. 1855)

- lekárnik, otec

Jonathan Scherfel

(*18. 12. 1808 – †22. 10. 1855)

LEKÁRNIK Z POPRADU – VEĽKEJ

AUREL VILIAM SCHERFEL

(*23. 4. 1835 - †23. 4. 1895)

Tuberkulóza – novodobý mor

Zdravotnícka starostlivosť

Významní lekári

- ▣ **Ján Maleter (Milleter)** (*1691 – †1775) – lekár v Spišskej Novej Vsi, od 1723 lekár Spišskej župy
- ▣ **Jacek Łopacki** (*1690 – †1761) – popradský lekár
- ▣ „Land Physicus“ – **Zytmann** (18. st.)
- ▣ **Samuel Hambacher** – 1739 – 1740 dvorný lekár poľského kráľa Augusta II.; v Spišskej Novej Vsi ako fyzikus 16. spišských miest

Predpisy pre lekárov, ránkhojičov, lekárnikov a pôrodné asistentky, 1778

Novum Officium Medicis praescribitur:
§ho 1mo

Ita ut gravata humano generi per imperitiam et incuriam Medicos Comburgae
discrimina. Nemo ignorat: Quos a plures iam Annis Conf.
Medicus ab Ulm. nonnulli alius hinc Alumnis excecando in Inguib. & Di.
vostitate probat. §.
§ionibus Nephros inquam admodum, in di. qui in aliqua in Haesen.
disar. & Gramis Universitate, hinc Faculta Medicina associata
est, Doctores Laureae fuerit insignibus, aut p. Ulm ad Alinga.
ae Regnum / modo per Nos Göttingae, aut Göttingae.

Nos igitur Confirmato Imperio Venetorum Senae Senis Viciniam, et di.
quis Caricario Nihil admittit. In eodem officio Articulatione, nisi ad
de per Göttingam Examen. Neo admodum habilem reddi
di. ad Doctores vero Gradum in Facultatibus alii hanc evitan
tunc, quam in, de quorum Doctrina satis Conpare in dicitur, et si lic
ca eadem, de quibus in ad Doctores Lauream Admittam
Consilio in hoc Doctores Facultatis Viciniam, dicitur in genere
opinionis ab eis Senis Ordinum, ut Causa a Duce, et ex
minatibus Facultatis ad Primariam Facultatem Medicam
in Antiquissima Universitate Nephros Viciniam officium Ulm
Doctores Inquisitio Candidato, nominis Cantia ab illa Cognita
definitur.

§ho 2do

Medicus itaq. qui Göttingae, et vicinis ordine assumptus est ad Sanitatem
publicam, et privatam, in sua Provincia servandam Omnia sua
Medici Memoriam
§ionibus Confessit, et Illagrabatibus, quibus exequenda ha. ordi.
nationes incumbunt, hinc voluit, et predicti §ionis obtem
perabit. Deest, in ea emanantibus. In ea exequenda Alande.
no Invenimus est, qui per: ne in quibusdam cum Infectionis hinc
males omni in humanis, quam Primum Genere de Congenitis Com
ditis Cognitum, eaq. hinc in ulla ad praegestenda pericula adtem
mentur per Salubris Publica ratio ex aequo est. In quibus hinc
tatis Alumnis

E

Dr. Ján Weisz

Potvrdenie obyvateľov Slovenskej Vsi o lekárskej starostlivosti Dr. Weisza

Atestat!

Mý nižeg podpísani Urad y Cela Hromada Obery Slovenskej, zeznawame
šimto pišmom, a tomu etom wedety przinależy, na wedomost činime; - że
pán Doctor Joannes Waiz, z Cisarstweho Kralowstweho XVI Mesta Delj, w
w naszeg Obery welom Horim ludiom, ktere stib w nebezpečnicu wšteligalid
nemocad postaweny boli, ku stalemu zdrowgu ze swim Doctorstkim Tunstom
dospomodel, co my uznaty musime, żeby nad nebil powinnen w Horosty
nawštwowat, kžyby gebo dobra wule, a ku Horim křesťianstka laška sama
nenutila, - kterebo wšilownost a dobrodeny uznawame, a ku gebo ety a
dowale to pišmo widawame, kde se kolwel priderzety bude wšfeko dobrebo
gemu wuššugeme, a žadame - Co pre welsu pewnost a wicu to wšwecem
ne gen swima gmenami, ale y Hromadstku pečety bodnowerne potwrdzu
geme. Sig. Tokfalu dne 20to Aprila 1843.

Špitály

- ▣ - cirkevné či svetské ústavy pre chorých, starých alebo chudobných (t. j. nemocnica, chudobinec, sirotinec, nalezinec)
- ▣ na Spiši vznikali v 14. a 15. storočí
 - sv. Alžbety v Spišskom Podhradí (1397)
 - sv. Ducha v Ľubici (1409)
 - v Starej Ľubovni (1563),
 - v Podolínci (1563),
 - v Spišskej Sobote (1579),
 - v Hniezdnom (1728)

- Okolo roku 1772 – v Ľubici (pre 5 osôb), v Spišskej Belej (pre 8 osôb), vo Vrbove (pre 12 osôb), v Spišskej Sobote (pre 6 osôb), vo Veľkej (pre 4 osoby), v Poprade (pre 9 osôb) a v Spišskej Novej Vsi.

Účtovné doklady špitála v Poprade z rokov 1784 – 1786

Anno 1784. In presentia Amplissimi Magistratus venenble esse hinc Nota
Tabula, et pro se quidem anni augustin reliqui sunt in castro Kenoschij;
in parato Eve. fl. ... 28 1/2. Joan. Stumey Darnubus Lici.

Eodem die 20to Aprilij reserata esse Bursa, et ad hanc reserata: fl. 30.
Eodem die 27to Julij reserata est Bursa, et ad hanc reserata: fl. 20. Idem. fl. 20.
Eodem die 27to Julij reserata Bursa, reserata ad eandem - fl. 9. Joan. Stumey Lici.

Anno 1785. die 12to Januarij reserata est Bursa, et reserata - fl. 18.

Pro sectione lignorum hinc daci sunt - fl. 30.
manent itaque - fl. 20. pro futur. 1786

Anno 1785 die 10 Aprilij reserata Bursa, reserata sunt - fl. 1. de 16.
Anno 1785 die 12to Julij reserata Bursa, reserata sunt - fl. 174. Joan. Stumey
ex his pro sectione lignorum hinc - fl. 24.
fl. retracta venenble profuturo 53 fl.

Anno 1785 die 18 Januarij reserata Bursa, reserata sunt - fl. 1. de 17.
Joan. Stumey Lici.

Anno 1786 die 1to Januarij reserata Bursa, reserata sunt - fl. 50.
die 28 Aprilij reserata Bursa, reserata sunt - fl. 1. de 15 1/2. Joan. Stumey Lici.
Et hinc retractata sunt in presentia Kenoschij
Anno 1786 die 20to Julij reserata Bursa, reserata sunt - fl. 2. Joann. Stumey Lici.
die 7 Augusti reserata Bursa, reserata sunt - fl. 1. de 15 1/2.

Anno 1787 die 1to Januarij reserata Bursa, reserata sunt - fl. 28. Cui reserata sunt Legatum
Kenoschij in presentia in 1787 a Vidua hinc
jate Curtana collata sunt.

Joan. Stumey Lici.
Georgius Rastkowsky.

Kúpele

- ▣ 1287 – 1288 kúpele v Podolínci vybudoval richtár Henrik
- ▣ Kúpele v Ľubici od 13. storočia;
- ▣ Spišský starosta Teodor Lubomirsky
12. augusta 1718 udelil Ľubici privilégium na rozšírenie kúpeľov.
Takto vznikli Ľubické Kúpele

Spišský starosta Teodor Lubomirsky
12. augusta 1718 udelil Lubicci privilegium
na rozšírenie kúpeľov

Theodorus Sacri Romani Imperij Princeps Lubomirsk. L.
Comes in Wisnicz & Jaroslaw Capitaneus Scepusiensis etc &

Divinis Donis quibus Infinita Dei Omnipotentis Bonitas Territoria Domini Nri Scepusiensis clementissime benedicen-
dignatur: perennatura in Alvum gratitudine correspondere Volentes: eo Animum Nrum inclinavimus: ut salubribz in fundo
Oppidi Nri Laybitz recenter adinventis Aquis-Sulphureis de Potestate Nobis a Deo Collata Humana ope succurren decernere
remz easq; & Balnea noviter per Magistratum Laybitzensem in fundo Licensausen erecta particulari libertate & singulari
vilegio Nro munire dignaremur: Supplicationi itaq; Incolarum Nrorum benigne annuentes: Ut eo major Cunctis ad obtinenda Gratia
Dei in recuperanda valeitudine Sua fiat accessus, plenam Libertatem ac omnimodam facultate pro comoditate recurrentiu ad haec
Balnea, Adificiorum quorumvis ampliationem ac extractionem quibzcuq; & cujuscunq; Status & Conditionis hominibz in Assigna-
to per Magistratum Laybitzensem fundo, damus & concedimus: Ac ut eo citius desolati Incolae Nri Laybitzenses ad primordia Stati
et perfectionem pervenire queant, Educillationes liberae Cujuscunq; potus Vini, Mulsi, Cerevisiae, Cremati, Macellij ac Diverorii erectionem
ac quorundvis proventuum in hoc loco adinventionem permittimus per Praesentes: Qui omnes & singuli proventus in commodum & bonum
Comunitatis Laybitzensis cedentes imperturbati a quacunq; Jurisdictione, locuzq; liber & intus ab omni Consistentia Militum sive ali-
qua quocunq; titulo nuncupata Contributione, praeter censum qui nunc ordinarie solvitur & solvebatur, antiquis perpetuitatis vim
ac robur habere debent. Ut autem more aliorum Balnearum convenientibus omnis pateat Securitas: Usus armorum cujuscunq; generis
hoc in loco totaliter prohibemus, illorumq; confiscationes & ad Arcem Lubo deportationes Magistratum Laybitzensem injungimus. Si quis
veri tumultus verbis vel sursum excitare ibidem praesumpserit talis ad Arrestum per sustodias Civitatis & pro arbitrio Magistratus pena media
Civitatis, media Ecclesiae Catholicae cedente, puniatur. Si verbera ac duella attentaverit, cujuscunq; sit Status ac conditionis tanquam Violator pu-
blica Securitatis criminaliter judicetur. Volumus enim ut in loco isto pro praesentibus Des Beneficij perennis Majestati Divinae Gratia
Actio, Pax & inviolabilis perennet Securitas sua omnes consuetudines uti ac frui possint. Non licebit autem pro Balneo ullum solidum
tanquam ex Gratia & Beneficentia Dei collato Dono exigere, sed tantum pro lignis & laboratoribus semel balneans solvet mediis grossis sa-
sareum. Si vero residentia reoriorum habere voluerit, commoditate Residentia ab uno articulo grossis sasareum de die a Lubicculo cui solum
duos grossos sasareum die solvet. Mensura Justae ac per Magistratum apponatur, talis in Educillo, qualis in venditione frumenti cuberit, potius quod
mi pro qualitate confluentis subministrant. Ne pe-
Nrum ut vim perpetuae firmitatis ac robur habeat, &
Georgij Die 12 Augusti Anno Dni 1718.
Lubomirsky

Ľubické Kúpele v 19. storočí

Lekárne a lekárnici

- ▣ 1773 v zálohovaných mestách Poľsku:
4 lekárnici a 12 kúpeľníkov (ránhojičov)

Lekárne:

Spišská Nová Ves 2 lekárnici

Spišská Sobota 2 lekárnici

Šetrenie činnosti lekárnika Maugscha zo Spišskej Soboty, 1776

Inlyta Provincia Defensionalis XVII oppidōr. l. c. p. Administratio,
Domine, Domini Nobis gratiosissime, calendisimi!

Dominus Nicolaus Almdorff, Gfottus Regniend. Audliū aduolutam
Ex celo: Conuili Regi Chō Hungarici gratiosam Dispositionem,
ea ulteziori cum Comissione Nobis exhibuit, ut eundem de Super
eo, quidam fabrit, quōd Pharmacoꝝ hujas Stankoch contra te,
nigra normaler ~~ordinaciones~~ ordinaciones Regias egerit iunū
praxeri hic loci adnigum habeat, circumspectualiter informemus.
Vna vero Provincia XVII oppidōr. l. c. p. per Clementissimā Resolutionē
Cō Regia distincta, ē ab omni Gfottus l. c. p. Iurisdictione sepa,
ratū Corpus officeret, dandam Dno Audliū Informationē
deprecari quidem sumus, in obsequiū nihilominus gratiosa
prolaudat Ex Conuili Regi Chō Hungarici Dispositioni, In
clito Administrationis officio velut Competenti Iurisdictioni
nostre in omnem necessitatis eventum talem da mus humilli,
nam catenus informationē: praruncupatū Pharmacoꝝ
Stankoch oppidi hicc Defensionalis adhuc sub Dominio Poloni
existētibz, juxta hic in pacibz adnegā indorata m episdem
Instantiā, ex multa sedis eorum Regia sub 2da Apr 1772.
emanato, in oppidō nostro cum praxi sua eodem fexisse, ab
eo prozo tempore, quo oppida hcc XVII. sacra Regni hujus Hungari
na Corona postliminio incorporata sunt, distincta ab Gfottu l. c. p.
puriendi Corpus e Provincia efficientia, nullam a sacra
Cāā e Reo Artia Hatto via e canali nostro nitinū Medici
conū, Chyrurgōr. e Pharmacoꝝ Nobis intimata haberi Deni
quōd e Normaler ordinacionem: pramemoratū Vro etiam
Stankoch antehac ja octo annis axtem sua egerentem, hicc
in Visitatione per Provincia Medicū Danielem Stampache e
peracta, peritū e bene instancū competēd ex tihye; aliogrin
Denig, eundem Stankoch tum ob perpessa fatalitate melendū
gravem

Lekáreň Pelikán v Poprade – Veľkej v 19. st.

Spolok spišských lekárov a lekárnikov

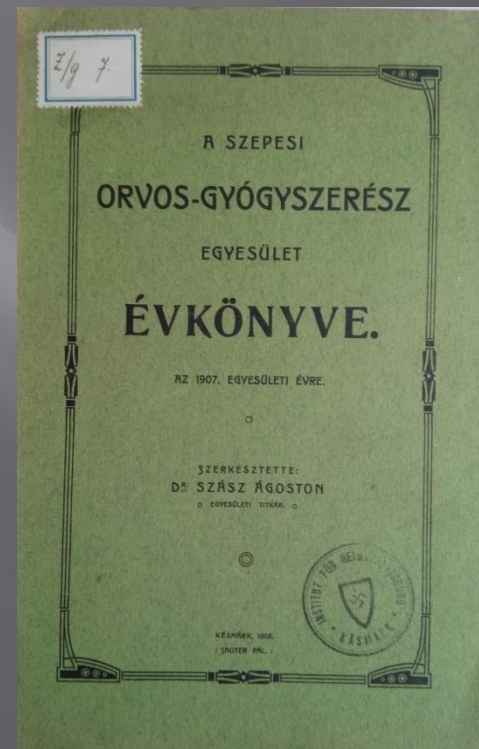
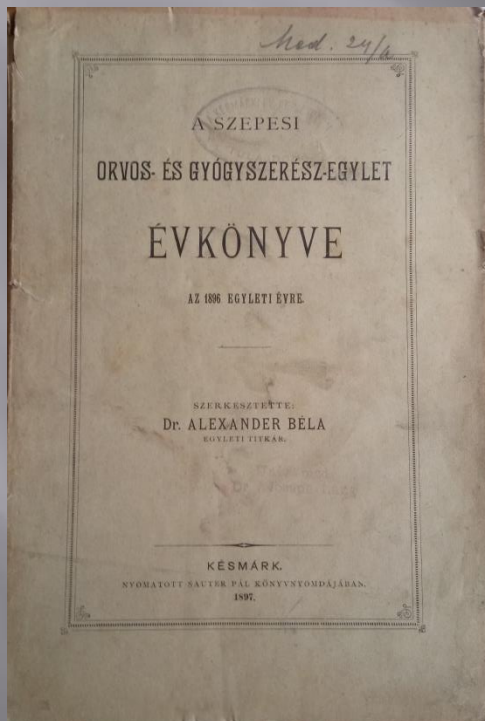
(Szepesi Orvos-Gyógyszerész Egyesület)

- ▣ Bol založený až na tretíkrát
- ▣ 1732 sa o to pokúsil kežmarský lekár
Dr. Daniel Fischer
- ▣ 1764 bratislavský lekár **Dr. Justus, Ján Torkos**
- ▣ 1863 kežmarský lekár **Dr. Gregor Tátray ml.**
- ▣ prvej schôdze v Kežmarku 1. októbra 1863 sa
zúčastnilo 37 lekárov a lekárnikov

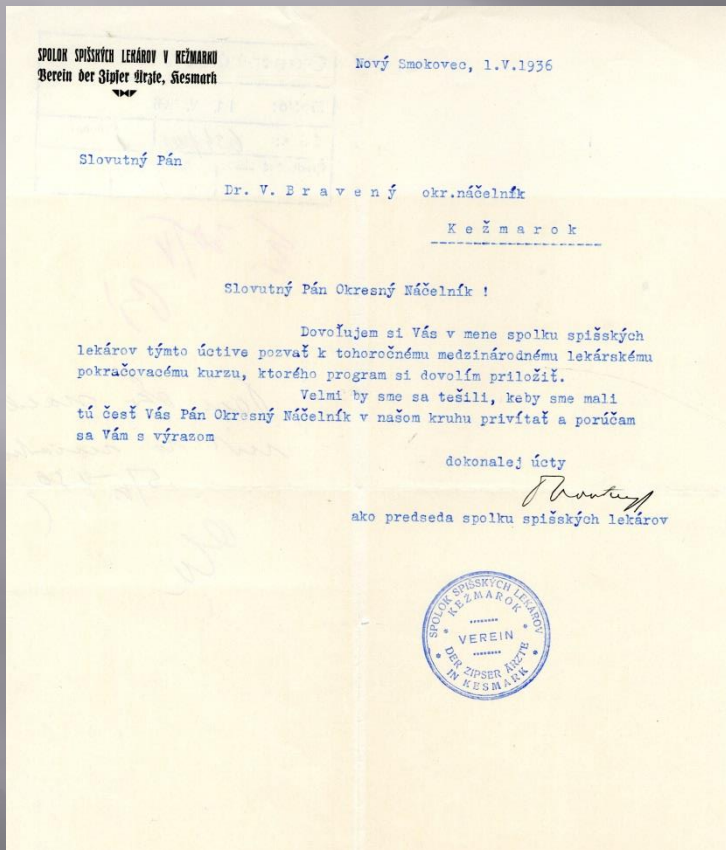
Cieľ činnosti spolku

- ▣ zvyšovanie úrovne členov sledovaním najnovších trendov v medicíne, farmácii a príbuzných odboroch
- ▣ získavanie finančne nákladnej odbornej literatúry a lekárskeho prístrojov
- ▣ vzájomné vymieňanie skúseností formou diskusií a prednášok na zasadnutiach
- ▣ podpora a rozvíjanie kolegiality
- ▣ sledovanie pomerov vo verejnom zdravotníctve na území župy a napomáhanie jeho rozvoju
- ▣ členom spolku sa mohol stať lekár, chirurg, lekárnik alebo zverolekár

Spolkové ročenky

Spolková korešpondencia, 1936

Predsedovia Spolku spišských lekárov a lekárnikov

- ▣ *Dr. Fridrich Fleischer* (29. október 1867 – 8. október 1870 a 20. október 1874 – 19. október 1886)
- ▣ *Dr. Alexander Stenczel* (8. október 1870 – 20. október 1874)
- ▣ *Dr. Gregor Tátray ml.* (19. október 1886 – 1907)
- ▣ *Dr. Alexander Lorx* (1907 – 1922)
- ▣ *Dr. Augustín Szász* (1922 – 1930)
- ▣ *Dr. Michal Guhr* (1930 – 1933)
- ▣ *Dr. Mikuláš Szontágh, ml.* (1933 – 1938)
- ▣ *Dr. Štefan Kaul* (1938 – 1945)

Dr. Fridrich von Fleischer

(*3. 1. 1813 Matejovce – †7. 1. 1890 Levoča)

Medicínu vyštudoval v Pešti, kde 24. marca 1839 získal doktorský diplom a titul Dr. Dva roky strávil na univerzite. V roku 1842 sa stal praktickým lekárom v Matejovciach a svoju lekársku prax začal v roku 1843. Mal mimoriadny vzťah ku chudobným za ktorých platil často aj lieky. Od roku 1863 sa stal kúpeľným lekárom v Starom Smokovci a fyzikusom Spišskej župy. Presťahoval sa do Levoče. Venoval sa botanike, bol autorom dizertačnej práce o narkotikách. V roku 1873 bol vyznamenaný zlatým krížom s korunou za zásluhy za účasť na potlačení cholery v roku 1856. V roku 1863 ho zvolili za korešpondujúceho a neskôr za stáleho člena Kráľovskej lekárskej spoločnosti v Budapešti. Spišský lekársky a lekárnicky spolok ho menoval za čestného prezidenta pri príležitosti jeho sedemdesiatky 1. januára 1883.

Dr. Alexander Stenczel

(*8. 9. 1813 Kežmarok – †21. 9. 1881 Kežmarok)

- ▣ Pochádzal zo šľachtickej rodiny.
- ▣ V roku 1839 ukončil štúdium medicíny v Pešti, potom po polroku pôsobil vo Viedni a v Berlíne. V roku 1840 sa vrátil do rodného mesta. V rokoch 1845 – 1876 pracoval ako „mestský fyzikus“. Bol považovaný za filantropa a otca chudobných. Často dával chudobným nemocným jedlo a pitie zadarmo. Veľkú úlohu zohral pri zneškodnení epidémie cholery v rokoch 1872 – 1873. Za tieto zásluhy dostal poďakovanie od ministerstva a v roku 1876 mu bol udelený zlatý kríž za zásluhy s korunou.

Dr. Alexander Lorx

(*15. 11. 1869 Kežmarok – †30. 10. 1917 Levoča)

- ▣ V Kežmarku absolvoval gymnázium a v Pešti študoval medicínu. V roku 1865 získal titul Dr., neskôr získal diplom chirurga a pôrodníka. Bol praktickým lekárom v Matejovciach, hlavným lekárom Provincie 16 spišských miest, župným lekárom v Levoči, po roku 1890 učiteľom na gymnáziu v Kežmarku a kúpeľným lekárom v Smokovci. Zaoberal sa zdravotníckou osvetou, v Levoči spolu s Dr. Rožnaiom založil Spolok pre boj proti pľúcnej tuberkulóze.

Dr. Augustín Szász

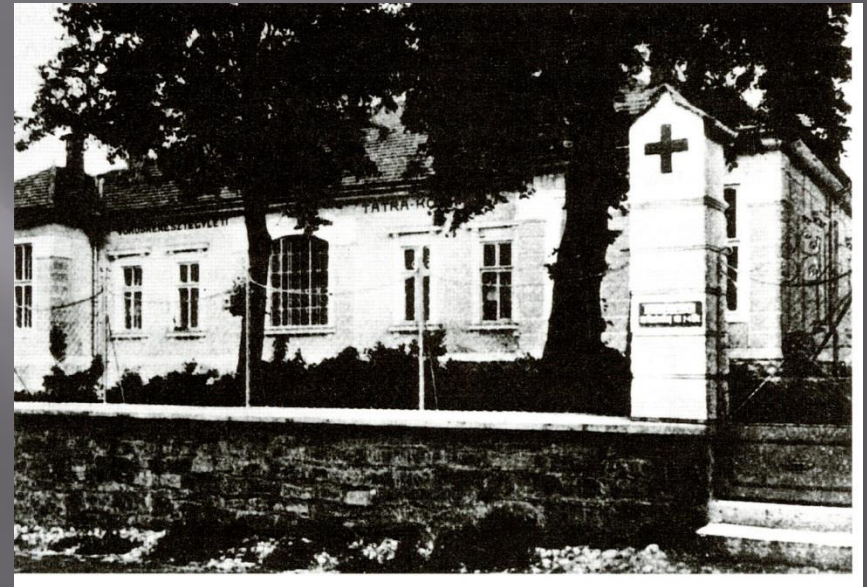
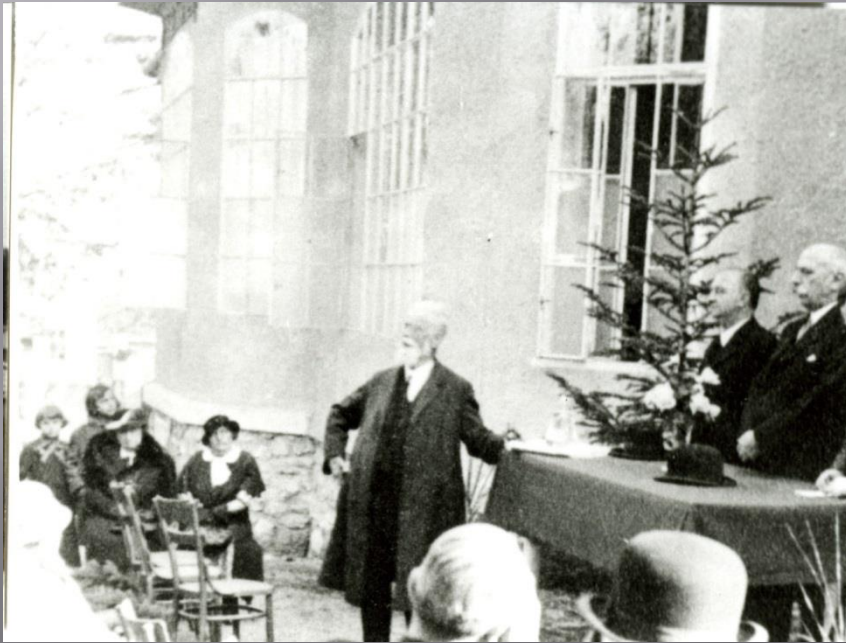
(*24. 12. 1859 Spišské Vlachy - †28. 12. 1947 Spišská Sobota)

Promoval 25. januára 1885 v Budapešti. Do Popradu prišiel v roku 1886. Organizoval početné dobročinné akcie a daroval vlastný majetok, aby týmto spôsobom sústredil finančné prostriedky na založenie nemocnice v Spišskej Sobote. V roku 1901 zakúpil prízemný domček, v ktorom umiestnil 6 postelí. Tatra nemocnica bola otvorená 10. decembra 1911. Pôsobil tu až do svojej smrti. V Spišskej Sobote bol mimoriadne obľúbeným. V roku 1935 ho schválilo zastupiteľstvo za čestného občana Spišskej Soboty a bola mu odhalená pamätná tabuľa s podnapisom – Dobrodincovi chorých, ktorá sa v súčasnosti nachádza v nemocnici v Poprade.

Otvorenie nemocnice v Spišskej Sobote v roku 1911 – prednáša Dr. Szász

Nemocnica v Spišskej Sobote

Dr. Michal Guhr

(*17. 3. 1873 Veľký Slavkov - †23. 8. 1933
Spišská Sobota)

- ▣ Bol synom podnikavého veľkoslavkovského roľníka. Promoval v Budapešti v roku 1897, ako lekár na vnútorné choroby. Do Tatranskej Polianky prišiel v roku 1898. Bol spolumajiteľom a šéflekárom sanatória v Tatranskej Polianke, ktoré premenil z neprosperujúcej turistickej bázy na moderné liečebné stredisko TBC a Basedowovej choroby.

Sanatórium v Tatranskej Polianke

Ošetrovanie vojakov z prvej svetovej vojny Dr. Michalom Guhrom

Vyšetrovanie pacientov Dr. Guhrom a jeho ambulancia

Dr. Mikuláš Szontagh ml.

(*10. 8. 1882 Nový Smokovec - †25. 7. 1963 Levoča)

Medicínu študoval v Štrasburgu a ukončil ju v roku 1905 v Budapešti a v roku 1906 získal titul MUDr. Potom pracoval niekoľko mesiacov na budapeštianskej klinike profesora Karola Kéthlyho, neskôr v Turzovke a počas dvoch letných sezón v Trenčianskych Tepliciach.. Po skončení štúdiá pokračoval v diele svojho otca – Dr. Mikuláša Szontagha st. V roku 1909 prevzal vedenie sanatória v Novom Smokovci. Ako záložný vojenský lekár musel Szontagh narukovať v roku 1914 do prvej svetovej vojny a vrátil sa až v roku 1916, keď vojenská zdravotnícka správa prehlásila novosmokovecké sanatóriá za vojenské zariadenia pod jeho vedením. Liečila sa tu aj TBC. Za príkladnú starostlivosť o pacientov bol v roku 1917 vyznamenaný Zlatým záslužným krížom.

